

kaynak, Suriye'den kendisine yollanan dört ciltlik eski bir yazma olmakla beraber (üç cildi Biblioth que Nationale, Doğu Yazmaları, nr. 3609-3611) Galland da ağızdan veya başka kaynaklardan derlediği masalları bu esere il ve etmiştir. Bu hacimli kitap büyük ilgi görmüş, çeşitli Avrupa dillerine çevrilerek defalarca basılmış ve Michel Gall adlı bir yazara göre Kit b-ı Mukaddes'ten sonra en çok okunan kitap olmuştur. O zamana kadar korku ve antipatiyle bakılan müslüman Doğu, ilk defa bu eser sayesinde zenginlikleri ve sevimli yönleriyle Batı'ya açılmıştır. 2. *Les contes et fables de Bidpai et de Lokman* (Paris 1724). 3. *Les paroles remarquables, les bons mots et les maximes des orientaux* (Paris 1694). Doğulular'ın nükte ve vezirleriyle ilgili Arapça, Farsça ve Türkçe eserlerden aldığı notlarla zenginleştirilmiş olan bu eser de yine edebiyat açısından önemlidir. 4. *Journal d'Antoine Galland pendant son s jour l'ambassade de France   Constantinople* (Paris 1880). Galland'ın Türkler hakkındaki eserlerinin en meşhuru, Charles Schefer'in ilm i açıklamalarla birlikte yayımladığı seyahat notlarından oluşmaktadır. Metin olarak pek başarılı sayılmamakla beraber önemli bilgiler ihtiva eden eser Nahit Sırrı  rik tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir (bk. bibl.). 5. *Relation de la mort du sultan Osman et du couronnement sultan Mustapha* (Cologne 1678). 1676'da Türkçe'den çevirdiği bir eserdir. 6. *De l'origine et des progr s du Caf * (Caen 1699).

Galland, ayrıca tarih ve gramer üzerine notlar ihtiva eden bir de Kur'an tercümesi hazırlamış, fakat bu eseri basılmamıştır. Basılmayan diğer eserleri arasında ise İstanbul Őhrinin tanıtımı, seyahatlerinin ayrıntılı hik yesi, Türk-Arap yazarlarının bir listesi, Osmanlı Devleti'nin genel bir tarihi bulunmaktadır; ayrıca Na'im 'nın *T arih*'ini de Fransızca'ya çevirmiştir. Bunlardan başka bir nümismat olarak da tanınan Galland'ın yine basılmamış eserleri arasında bir mesk k t lugatı ile tarih  madalyalara dair birçok araştırması vardır. Osmanlı ülkesinden yıllarca tarih  eser, özellikle sikke, madalya ve yazma kitap toplayarak bunlarla Fransa'daki müzeleri ve kütüphaneleri zenginleştiren Galland'ın götürdüğü kitaplar arasında, bugün Biblioth que Nationale'de muhafaza edilen nefis minyatürlerle süslü ve Uygur alfabesiyle yazılmış bir mi'racn me de bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Antoine Galland, *İstanbul'a Ait Günlük Hattalar* (trc. Nahit Sırrı  rik), I-II, İstanbul 1949-73, C. Schefer'in  ns z , I, 1-12; M. de Boze, "M. Galland'ın Sen sı ve Eserlerinin Listesi", a.e., I, 13-20; *Der Grosse Brockhaus*, Leipzig 1930, VI, 730; J. F ck, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 99 vd.; M. Abdel-Halim, *Antoine Galland, sa vie et son  uvre*, Paris 1964; *Lexikon der islamischen Welt* (ed. Kreiser-Diem-Majer), Stuttgart 1974, III, 134; Necib el-Akik , *el-M steşrikk n*, Kahire 1980, I, 160; Abdurrahman Bedev , *Mevs 'at 'l-m steşrikk n*, Beyrut 1984, s. 101-103; *Binbir Gece Masalları* (trc. Alim Őerif Onaran), İstanbul 1992, m tercim'in  ns z , I, 6-11; Ziyat Akkoyunlu, "Binbir Gece Masalları  zerine Yapılan alışmalar", *TKA*, XVII-XXI/2 (1979-83), s. 1-2, 4-5; Vehbi Belgin, "Binbir Gece Masallarının Sonsuz Gençliği", *Halk Kültürü Dergisi*, İstanbul 1986; Janine Miquel-Ravenel, "A la rencontre d'Antoine Galland, premier traducteur des *Mille et une nuits*", *Arabica*, XLI/2, Leiden 1994, s. 147-161; Cavit Baysun, "Na'im ", * A*, IX, 48; E. Littmann, "Alf Layla wa-Layla", *EI²* (İng.), I, 359; "Galland", *EBr.*, IX, 1094; S. Yerasimos, "Galland, Antoine", *DBİstA*, III, 374.

TURGUT AKPINAR

GALLE (الغلة)

Taşınır ve taşınmaz malların, özellikle vakıf mallarının geliri anlamında hukuk terimi.

Gall kökünden türeyen bir isim olan **galle** (oğulu **gall t**, **g l l**) sözlükte "gelir, kira, topraktan sağlanan mahs l" anlamlarına gelir. Bir hukuk terimi olarak ev, han, d kk n gibi gayri menkullerin kirasını, bağ, bahçe ve tarlaların ürününü ve paranın getirisini ifade eder. Bu bakımdan "nema" ve "ziyade" ile ortak bir anlama sahiptir. Alışveriş, ş f'a, rehin ve vasiyet gibi hukuk  işlemlerde akde konu olan malda meydana gelen fazlalığın kime ait olacağı konusu hukukçular arasında tartışılmıştır (bk. ZEV İD). Ancak galle terimi daha çok vakıf mallarından sağlanan gelir hakkında kullanılmaktadır. Buna göre bir vakfa gelir sağlamak üzere tahsis edilen taşınır taşınmaz her türlü malın tabii ve hukuk  semerelerine galle denir.

Vakıf malları ya bizzat kendisinden faydalanılan (m esses t-ı hayriyye) veya gelirinden istifade edilenler (m stegall t-ı vakfiyye) olmak üzere ikiye ayrılır. Cami, okul, hastahane birinci gruba; han, d kk n, çiftlik gibi mallar da ikinci gruba girer. Birinci grupta yer alan mallar kullanılmak için tahsis edilmişken ikinci

grupta yer alanlar gelir getirmek üzere tahsis edilir ve bu tür mallardan elde edilen gelir vakfın amaçları doğrultusunda harcanır. Fıkıh kitaplarında bu harcamanın Őekilleri ve t bi olduğu esaslar anlatılmıştır. Burada esas belirleyici unsur vakfı kuran kimsenin ortaya koyduğu iradedir. Vakfeden kimse (v kif) senette vakıftan faydalanacak kimseleri, harcama kalemlerini genellikle ayrıntılı olarak belirler. Bu durumda vakfın tamin masraflarından artan geliri v kifin belirlediği kimselere ve yerlere harcanır. Bunların başında "vazife" denilen maaşlar ve istihkak payları gelmektedir.

Vakfın gelirlerinden verilen vazife ve tahsisat ikiye ayrılır. Birincisi, ifa edilen bir hizmet veya görev karşılığında verilen maaş veya tahsisattır ki bunlar hukuk  mahiyetleri itibariyle birer ücrettir. Müderrislik, imamlık vb. bir görev karşılığında verilenler bu gruba girer. Herhangi bir görev söz konusu olmaksızın verilenler ise ikinci grubu oluşturur. Aile vakıflarında vakfı kuran kimsenin yakınlıklarına verilen atıyye ve ihsanlarla hayr  vakıflarda fakirlere verilen sadakalar bu grupta yer alır. Atıyye ve ihsanlar, fakir olsun zengin olsun belirli konumda bulunan herkese verildiği halde sadakalar mahiyeti gereği sadece fakirlere dağrılırdı. V kif Őartnamede ayrı bir esas belirlememişse vakıf gelirlerinden faydalanmada eşitlik esastır. Ancak farklı oranlarda faydalanma öngörmüşse veya faydalanma için belirli bir sıralama yapmışsa onun iradesine uyulur. Uzun süreli bir hayatiyete sahip olan vakıflarda vakıftan faydalanma esasları önemli yer tutmakta ve günümüzde de galle-ye istihkak davaları h l  vakıflarla ilgili uyuşmazlıkların önemli bir kısmını teşkil etmektedir.

Vakıf gelirlerinin hem tahsilinde hem de vakfiyedeki esaslar dahilinde harcanmasında m tevelliiye önemli görevler düşmektedir. Vakfın mümkün olduğunca kurulduğu Őekliyle devam etmesi için gelirlerinin harcanmasına yönelik olarak mütevellilerin uyacağı bazı kısıtlayıcı esaslar getirilmiştir. Buna göre m tevellii vakıf gelirinden verilen maaş ve tahsisatları iktisad  Őartların değişmesine paralel olarak ancak v kif tarafından bu yönde bir yetki verilmişse arttırabilir; aksi halde bu arttırım ancak hâkim tarafından yapılabilir. Bu yetki son dönemlerde mazbut vakıflarda Evkaf

Nezâreti'ne verilmiş, ayrıca nezâretin bu yöndeki kararının padişah tarafından tasdik edilmesi de aranmıştır. Mülhak vakıflar için şer'iyeye mahkemeleri yetkili olmaya devam etmiştir. Vakfın gelirleri giderlerini karşılamadığı veya müstegallât-ı vakfiyye türünde olan mallar gelir sağlamaz hale geldiği takdirde süresiz olarak kurulan vakfı mümkün olduğunca yaşatmak için bir dizi tedbir alınır. Vakıf giderleri azaltılır, zaruret olmadıkça yeni maaş ve tahsisat ihdasına gidilmez. Harap olması sebebiyle gelir getirmeyen mallar ya satılır ve yerine gelir getiren mallar alınır (bk. İSTİBDÂL), yahut tasarruf şekline yönelik bazı değişiklikler yapılarak bu tür vakıf mallarının yeniden inşası veya tamiri yoluna gidilir (bk. İCÂRETEYN; MUKÂTAA).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Meclis-i Tanzimât Defteri*, nr. 2, s. 325 vd.; Serahsî, *el-Mebsû't*, XII, 27-47; Abdurrahman Şeyhîzâde, *Mecma'u'l-enhur*, İstanbul 1328, I, 730-758; "1287 Tarihli Müsakkafât ve Müstegallât-ı Vakfiyyenin Muâmelâtı Hakkında Nizamnâme", *Düstur*, Birinci tertip, İstanbul 1289, II, 170-176; "1290 Tarihli Tevcihât-ı Cihât ve Müteferriâtı Hakkında Talimat", a.e. (1293), III, 504-509; Muhammed Kadri Paşa, *Kânûnü'l-adl*, md. 107 vd., 258-269; Ömer Hilmi, *Ahkâmü'l-evkâf*, İstanbul 1307, md. 5, 14, 15, 21, 179 vd., 357 vd.; Ali Haydar, *Tertîbü's-sunûf ft ahkâmü'l-vukûf*, İstanbul 1340, s. 80-88, 218 vd., 605 vd.; Bilmen, *Kamus*, VI, 287; Hilmi Ergüney, *Türk Hukukunda Lügat ve İstilahlar*, İstanbul 1973, s. 128; Ahmet Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, Ankara 1988, s. 206-215, 268-271; "1285 Tarihli İrâde-i Seniyye", *Takvîm-i Vekâyî*, nr. 1006; *Mv.F*, XXIV, 66-79; XXXI, 267-269.

AHMET AKGÜNDÜZ

GAMÂMİYYE

(الغمامية)

Hz. Ali'nin ölmediğini ileri süren ve onun bulut (gamam) içinde yaşadığına inanan aşırı Şii'lerin bir kolu (bk. GÂLİYYE).

GAMBİA

Batı Afrika'da İslâm Konferansı Teşkilâtı'na üye bir ülke.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH ve İSLÂMİYET

Atlas Okyanusu'na geniş bir haliçe dökülen Gambia nehrinin aşağı çığırında vadi boyunca dar ve uzun bir şerit halinde uzanır; kısa kıyı kesimi dışında

her taraftan Senegal topraklarıyla çevrilmiştir. İngiltere'nin sömürgesi iken 18 Şubat 1965 tarihinde bağımsızlığını kazanan ve bugün Afrika'nın en küçük bağımsız ülkesi olan Gambia'nın yüzölçümü 10.689 km², nüfusu yaklaşık 1 milyon (1993'te 1.033.000), başşehri Banjul'dur.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Afrika kıtasının en fakir (1990'da kişi başına düşen millî gelir 260 dolar) ülkelere birisi olan Gambia'da topografyanın hâkim unsurunu, üçüncü zaman kum taşlarından meydana gelen bir plato ile bu plato içine gömülmüş Gambia nehrinin vadisi oluşturur. Bütün Afrika'nın, Atlantik kıyısındaki açık deniz gemilerinin sokulabileceği ulaşım en uygun akarsuyu olan Gambia nehri, genişliği 5-20 km. arasında değişen derin bir haliçe okyanusa açılır ve yüzyıllardan beri Batı Afrika'nın iç kısımlarına sokulmak için çok elverişli bir yol meydana getirir. 2-3000 tonluk gemilerin kıyından 240 km. kadar içerideki Kuntaur'a, daha küçük gemilerin ise 280 km. içerideki George Town'a kadar girebilmesine imkân veren bu özelliği ve kenarlarındaki verimli toprakları ile Gambia vadisi, ülkenin bugünkü ekonomisinde ve ulaşım sisteminde olduğu gibi tarihinde de birçok etnik grubu cezbeden bir yerleşme alanı olarak büyük rol oynamıştır.

Ülkede, haziran-eylül ayları arasında devam eden sıcak yağmur mevsimiyle kasım-nisan arasındaki serin ve kurak mevsimin belirlediği tropikal bir iklim hüküm sürer; yağışlar, çoğunluğu yaz aylarında olmak ve batıdan doğuya doğru azalmak üzere 1100-1300 mm. kadardır. Aylık ortalama sıcaklıkların 25-

28° C arasında seyrettiği toprakların kıyıya yakın yerleri serin, iç kesimleri daha sıcaktır. Bu iklim şartları sebebiyle plato yüzeyinde savan tipi bitki örtüsü, vadinin aşağı kesimlerinde nehri takip eden dar ormanlar ve kıyıda mangrov toplulukları görülür. Ormanlar çeşitli yırtıcı hayvan ve kuş türlerinin barınmasına imkân verirken nehrin kıyılarında da timsah, su aygırı gibi hayvanlar yaşar. Yerleşim ve tarım için elverişli olmayan nehrin aşağı kısmındaki bataklıklar sivrisinek ve çeçe sineğinin üremesi için uygun bir ortam oluşturur.

Gambia vadisi, tarıma elverişli toprakları ve başlıca ulaşım yolu olma özelliğiyle daima komşu ülkelerde yaşayan insanları kendine çekmiş ve bu sebeple de çok çeşitli etnik gruplar tarafından iskân edilmiştir. Karışık bir etnik yapı gösteren nüfusun en büyük kısmını, toplam nüfusun % 42'sini temsil eden Mandingolar oluşturur. Mandinka, Bambara ve Diyula olarak üç gruba ayrılan Mandingolar Gambia nehrinin yukarı bölgelerinde otururlar; onları sayıca Fülâniler (Fulbe, Peul) takip eder. Orta bölgedeki Voloflar ile aşağı kısımdaki Diyular ve Sarakoleler de önemli bir orana sahiptirler. Eski sömürgecilerin kölelerinin torunları olan, Hıristiyanlığı ve Batı geleneklerini benimsemiş Akular'ın oranı ancak % 1 civarında ise de bunların yönetimdeki etkileri büyüktür. Şehirleşme oranı düşük olup nüfusun % 85'i kırsal alanlarda yaşamaktadır. En kalabalık şehir olan Banjul'un (1974'e kadar adı Bathurst) nüfusu 44.500'dür (1983). İktisaden faal nüfusun çoğunluğu tarım, ormancılık alanlarında çalışır ve avcılık yapar. Nüfusun % 95'i müslüman, geri kalanı animist ve çok küçük bir kısmı ise hıristiyandır. Eski bir İngiliz sömürgesi ve bugün de İngiliz Milletler Topluluğu üyesi olan Gambia'nın resmî dili İngilizce ise de ülkede halk yoğun-

Gambia

